

Deliberationes tudományos folyóirat
18. évfolyam 1. szám 2025/1, 5–14. oldal
Kézirat beérkezése: 2025. június 30.
Kézirat befogadása: 2025. október 22.
DOI: 10.54230/Delib.2025.1.5

Deliberationes Scientific Journal
Vol.18; Ed.No. 1/2025, pages: 5–14
Paper submitted: 30th June 2025
Paper accepted: 22nd October 2025
DOI: 10.54230/Delib.2025.1.5

A FAIR TRADE SZEREPE A VALLÁSI KONFLIKTUSOK ELLENSÚLYOZÁSÁBAN ÉS A KERESZTÉNYÜLDÖZÉS ELLENI KÜZDELEMBEN

Czagány Gábor

Gál Ferenc Egyetem, Kutatóintézet, Egyháztörténeti Kutatócsoport

Absztrakt

A tanulmány a Fair Trade (méltányos kereskedelem) fejlesztéspolitikai és pozitív változásokat indukáló szerepét vizsgálja a vallási konfliktusokkal sújtott régiókban, különös tekintettel a keresztény közösségek helyzetére. A rövid összefoglaló célja annak feltárása, miként nyújthat az etikus kereskedelem esélyt és reményt azokban a társadalmakban, ahol a vallási megosztottság valamint a gazdasági kiszolgáltatottság egymást erősíti. A tanulmány abból a feltételezésből indul ki, hogy a gazdasági méltányosság apró lépései is hozzájárulhatnak a vallási béke megerősödéséhez, hiszen ahol a munkához és a piacokhoz való hozzáférés igazságosabb, ott a bizalmatlanság illetve a kirekesztettség is oldódik.

Három esettanulmány - Uganda, Dél-Szudán és Kelet-Timor - példáján keresztül az elemzés bemutatja, hogy a Fair Trade nem teljes gazdasági rendszert formál át, hanem kis léptékű, reményteli változásokat indít el. Az ugandai *Mirembe Kawomera* vallásközi kávétermelő szövetkezet a közös munka révén új együttműködési mintát kínál a keresztény, muszlim és zsidó közösségek számára, míg Dél-Szudánban és Kelet-Timorban a méltányos kereskedelem kiszámíthatóbb jövedelmet valamint közösségi önbizalmat teremtett, ezáltal csökkentve a konfliktusok gazdasági táptalaját.

A tanulmány következtetése szerint a Fair Trade nem látványos gazdasági átalakulások eszköze, hanem a társadalmi béke mindennapi alapjainak egyik forrása: a méltányosság, a partnerség és az emberi méltóság apró gyakorlatai révén hosszú távon reményt ad az üldözött közösségek számára.

Kulcsszavak: Fair Trade, fejlesztéspolitika, vallási konfliktus, keresztényüldözés, nemzetközi együttműködés

THE ROLE OF FAIR TRADE IN COUNTERBALANCING RELIGIOUS CONFLICTS AND OVERCOMING CHRISTIAN PERSECUTION

Gábor Czagány

Gál Ferenc University, Research Institute, Church History Research Group

Abstract

The study examines the role of Fair Trade in development policy and its capacity to induce positive change in regions affected by religious conflicts, with particular attention to the situation of Christian communities. Its aim is to examine how ethical trade can offer hope in societies where religious division and economic vulnerability reinforce each other. The paper is based on the assumption that even small steps toward economic fairness can contribute to strengthening religious peace, since where access to markets is more equitable, distrust and exclusion tend to diminish.

Through three case studies - Uganda, South Sudan, and East Timor - the analysis demonstrates that Fair Trade does not transform entire economic systems, but initiates small-scale, hopeful changes. The Ugandan *Mirembe Kawomera* interfaith coffee cooperative provides a new model of cooperation among Christian, Muslim, and Jewish farmers through shared economic activity. In South Sudan or in East Timor, Fair Trade practices have fostered more stable incomes and a renewed sense of community confidence, thereby weakening the economic roots of conflict.

The study concludes that Fair Trade is not a tool for spectacular economic transformation, but rather a source of the everyday foundations of social peace. Through small, consistent acts of fairness, partnership, and human dignity, it offers long-term hope to persecuted communities.

Keywords: Fair Trade, development policy, religious conflict, persecution of Christians, international cooperation

1. BEVEZETÉS

A 21. század globalizált világa egyszerre hordozza magában a gazdasági összekapcsolódás ígérét és az egyenlőtlenségek elmélyülésének veszélyét. Miközben a világgazdaság integrációja példátlan lehetőségeket teremt a fejlődésre, a társadalmi igazságtalanságok, a regionális szegénység és a kulturális megosztottság soha nem látott mértékben éleződtek ki. E folyamatok különösen élesen mutatkoznak meg a vallási konfliktusok sújtotta térségekben, ahol a gazdasági marginalizáció, a politikai instabilitás és a vallási identitás összefonódása robbanékony elegyet alkot.

Ezekben a régiókban a vallási hovatartozás gyakran nemcsak spirituális, hanem gazdasági kategória is: meghatározza a társadalmi státuszt, a piaci hozzáférést és az erőforrásokhoz való jogot. A vallási kisebbségek - köztük a keresztény közösségek - sok esetben nemcsak kulturális, hanem gazdasági értelemben is a társadalom peremére szorúlnak. A kirekesztettség, a munkaerőpiacról való kizárás, a földtulajdon elvesztése és az oktatási esélyek hiánya olyan körülményeket teremtenek, amelyekben a vallási üldözés gazdasági szerkezetet ölt (Maurice, 2022, 74-75).

A Fair Trade mozgalom éppen ebben a kontextusban nyer különös jelentőséget. A méltányos kereskedelem nem csupán alternatív gazdasági modell, hanem egyfajta társadalmi filozófia is, amely a globális kapcsolatok etikusabb formáját keresi. A „*Trade, not aid*” elv, amelyet az ENSZ 1964-es genfi fejlesztési konferenciáján fogalmaztak meg, radikális kihívást intézett a hagyományos fejlesztési paradigmákhoz. A segélyezés paternalista logikájával szemben a Fair Trade a partnerségen, az egyenlőségen és a kölcsönös felelősségen alapuló gazdasági kapcsolatokra épít (Fridell, 2004, 414).

A tanulmány célja, hogy feltárja, miként járulhat hozzá a Fair Trade a vallási konfliktusok mérsékléséhez és hogyan válhat a keresztényüldözés elleni küzdelem egyik eszközévé. Az elemzés azt az alapfeltevést vizsgálja, hogy a gazdasági igazságosság és a vallási béke egymást feltételező folyamatok. Ahol a gazdasági együttműködés etikus alapokra helyeződik, ott a vallási feszültségek oldódnak; ahol viszont a kizsákmányolás és az egyenlőtlenség dominál, ott a vallási ellentétek is mélyülnek. Mindennek felvázolásához szükséges röviden érinteni a megoldásra való kihívásokat, majd pedig vázolni a méltányos kereskedelem lényegét is.

2. A VALLÁSI KONFLIKTUSOK GAZDASÁGI GYÖKEREI

A vallási konfliktusokat gyakran hajlamosak vagyunk kizárólag ideológiai vagy kulturális jelenségként kezelni, pedig mélyebb szerkezetükben a gazdasági érdeellentétek és a társadalmi egyenlőtlenségek játszanak döntő szerepet. A történelem számos példát szolgáltat arra, hogy a vallási megosztottság sok esetben a gazdasági erőforrásokhoz való hozzáférés körül éleződött ki.

A szubszaharai Afrika, a Közel-Kelet vagy Délkelet-Ázsia térségeiben a vallási identitás gyakran a társadalmi hierarchia szinonimájává vált. A különböző vallási közösségek közötti ellentétek nemcsak teológiai vitákból fakadnak, hanem a gazdasági erőforrásokért folytatott versenyből is. A földtulajdon, a kereskedelmi útvonalak, a természeti kincsek feletti ellenőrzés mind olyan tényezők, amelyek gazdasági alapot biztosítanak a vallási feszültségeknek (Møller, 2006, 93).

A keresztény közösségek helyzete e térségekben különösen sérülékeny. Sok országban a kereszténység a gyarmatosítás korából örökölt, „idegen” vallásként jelenik meg, követői gyakran kisebbségben élnek és társadalmi marginalizációval szembesülnek. Ugyanakkor sok keresztény közösség gazdaságilag is hátrányos helyzetben van: a termelésben, a kereskedelemben és az oktatásban kevés lehetőséghez jutnak. Az üldözés ezért gyakran nem csupán vallási intolerancia következménye, hanem a gazdasági önrendelkezés hiányának tünete is.

Ebben a struktúrában a Fair Trade új, béketeremtő potenciált hordoz. A tisztességes kereskedelem alapja ugyanis a gazdasági méltányosság: a termelők nem segílyt kapnak, hanem valódi piaci lehetőséget, amelyért cserébe munkájuk méltó elismerést nyer. Ez a szemlélet elmozdítja a fejlesztési narratívát az együttműködés irányába és ezzel hosszú távon csökkenti a konfliktusok gazdasági táptalaját (Davenport & Low, 2015, 367).

3. A FAIR TRADE GONDOLATA ÉS TÁRSADALMI HATÁSAI

Ebben a tanulmányban nincs módunk részletesen bemutatni a Fair Trade történetét és legfontosabb jellemzőit, de a következőkben megkísérlünk néhány olyan fontos pontot kiemelni, amivel megérthetővé válik ennek az etikus gazdasági kezdeményezésnek a lényege.

A méltányos kereskedelem fogalmának meghatározása több évtizedes nemzetközi diskurzus eredménye. Számos szervezet - köztük a *World Fair Trade Organization* (WFTO) és a Fairtrade International - különböző megközelíté-

sekben fogalmazta meg a koncepció lényegét, azonban ezek mindegyike közös alapelvekre épül. Az egyik legszélesebb körben elfogadott definíció szerint:

„A Fair Trade egy olyan kereskedelmi partnerség, amely a párbeszédre, az átláthatóságra és a kölcsönös tiszteletre épül. Célja a nagyobb egyenlőség megteremtése a nemzetközi kereskedelemben, hozzájárulva ezzel a fenntartható fejlődéshez azáltal, hogy jobb kereskedelmi feltételeket biztosít, valamint erősíti a társadalmi és gazdasági jogokat a marginalizált termelők és munkavállalók számára, különös tekintettel a globális Délen.” (Develtere & Pollet, 2005, 3).

E meghatározás kulcsfogalmai - a párbeszéd és a fenntartható fejlődés - világosan kijelölik az új típusú partnerségi modell alapelveit, amely az északi (fejlett) és déli (fejlődő) gazdasági régiók között kíván egyenrangú együttműködést megvalósítani. A méltányos kereskedelem alapvetése tehát a kölcsönös tisztelet és együttműködésen alapuló dialógus, amelynek végső célja a társadalmi, gazdasági valamint az ökológiai fenntarthatóság.

A méltányos kereskedelem rendszerének kulcsa a Fair Trade védjegy. Ezt a védjegyet találjuk meg csaknem minden méltányos kereskedelmi terméken, amivel a rendszerben forgalmazott áruk egyértelműen beazonosíthatók. A Fair Trade védjegy bevezetése mérföldkő volt a méltányos kereskedelem történetében, amely lehetővé tette a fogyasztók számára, hogy könnyen felismerjék azokat a termékeket, amelyek megfelelnek a társadalmi, gazdasági és környezeti fenntarthatóság szigorú nemzetközi szabványainak.

A kezdeményezés alapját a 1988-ban tették le, amikor a holland *Max Havelaar Alapítvány* elindította az első hivatalos Fair Trade védjegyet. A kezdeményezés gyorsan elterjedt más országokban is és 1997-ben létrejött a *Fairtrade Labelling Organizations International (FLO)*, amely biztosította a szabványok harmonizálását (Nicholls & Opal, 2005, 10-11).

2002-ben bevezették az új nemzetközi Fair Trade védjegyet, amely célja a termékek jobb láthatóságának biztosítása lett a boltok polcain. A termékek mind a mai napig ennek a védjegynek a segítségével azonosíthatók be legbiztosabban (Śliwińska, 2023, 21).

A védjegyet egy, a vállalatoktól teljesen minőségbiztosítási intézmény, az FLO jogutódja, a FLOCERT adja ki, amennyiben az alábbi alapelvekhez kapcsolódó kritériumokat mind a termelő, mind pedig a hozzá kapcsolódó kereskedelmi vállalat teljesítette:

- Lehetőségek teremtése a gazdaságilag hátrányos helyzetű termelők számára

- Átláthatóság és elszámoltathatóság
- Méltányos kereskedelmi gyakorlatok
- Méltányos ár biztosítása
- A gyermekmunka és a kényszmunka tilalmának betartása
- Elkötelezettség a megkülönböztetés-mentesség, a nemek közötti egyenlőség és az egyesülési szabadság mellett
- Jó munkakörülmények biztosítása
- Kapacitásfejlesztés támogatása
- A méltányos kereskedelem népszerűsítése
- A környezet tiszteletben tartása (Idézi: Śliwińska, 2023, 15-16)

A fenti kritériumok mellett két olyan termelőket segítő alapelemet kell még külön kiemelnünk, amelyek a méltányos kereskedelem alapelvei közé tartoznak. Ezek a minimálár biztosítása, valamint az úgynevezett fair premium.

A minimálár lényege az, hogy a felvásárlási árakat úgy állapítják meg, hogy figyelembe vegyék a helyi gazdasági körülményeket és lehetővé tegyék a termelők számára, hogy munkájukból megélhetést biztosító jövedelemhez jussanak. Mindezek miatt a FLOCERT meghatározza a Fair Trade „minimumárat”, amely fedezi a termelés költségeit, a családtagok ellátását, valamint a farmok fejlesztését. Ha az adott árucikk (például kávé vagy kakaó) világpiaci ára a minimumár alá esik, a Fair Trade importőrök a minimumárat fizetik; egyébként a világpiaci árat alkalmazzák. Azáltal, hogy a termelési költségeknél magasabb árat garantál, a Fair Trade lehetővé teszi a termelők számára, hogy előre tervezhessenek (Nicholls & Opal, 2005, 6).

A fair premium a Fair Trade vásárlók által fizetett társadalmi többlet, amelyet a termelői szövetkezetek kapnak a közösségük fejlesztésére. Ez a prémium hozzájárul a kapacitásfejlesztéshez, az oktatáshoz, az egészségügyi szolgáltatásokhoz és más közösségi programokhoz, erősítve a fenntartható és igazságos fejlődést (Raynolds & Greenfield, 2015, 36).

A fentiek alapján megállapíthatjuk, hogy a méltányos kereskedelem kezdeményezése komoly távlatokat nyit a termelők számára, így a mozgalomba kapcsolódás határozott segítséget nyújthat az egyébként nagyon sokszor kiszolgáltatott helyzetben lévő farmerek számára.

4. PÉLDÁK MÉLTÁNYOS KERESKEDELMI KEZDEMÉNYEZÉSEKRE A KERESZTÉNY ÜLDÖZÉS ÁLTAL ÉRINTETT TERÜLETEKEN

A következő három példa segítségével azt vizsgáljuk meg, hogy a Fair Trade-modell hogyan képes a vallási vagy politikai megosztottság által generált konfliktusok enyhítésére. Látni fogjuk azt, hogy a helyi termelők bevonása a méltányos kereskedelem rendszerébe nem csupán anyagi biztonságot teremt, hanem elősegíti a közösségek közötti párbeszédet is.

Az alábbi esettanulmányok – a *Mirembe Kawomera* vallásközi szövetkezet Ugandában, a Fair Trade-alapú gumiarábikum-kereskedelem Dél-Szudánban, valamint a kávétermelő közösségek újjászülése Kelet-Timorban – azt mutatják be, miként válhat a méltányos kereskedelem az önrendelkezés katalizátorává. Ezek a példák különböző földrajzi és kulturális kontextusokban, de hasonló logika mentén szemléltetik, hogy a gazdasági együttműködés miként építhet hidat ott, ahol korábban csak megosztottság uralkodott.

4. 1. A *Mirembe Kawomera*-szövetkezet

Uganda keleti régiójában, Mbale környékén 2004-ben jött létre a *Mirembe Kawomera* szövetkezet, amelynek neve luganda nyelven „ízletes békét” jelent. A kezdeményezés különlegessége abban rejlik, hogy tagjai között keresztény, muszlim és zsidó kistermelők egyaránt megtalálhatók. Az alapítók célja az volt, hogy a kávétermelés révén stabil gazdasági alapot teremtsenek, miközben a vallási feszültségeket gazdasági együttműködéssé alakítják (Auerbach, 2012, 340).

A szövetkezet működését a Fair Trade alapelvei irányítják: a tagok garantált, méltányos árat kapnak terményeikért és bevételeik egy részét közösségi projektek finanszírozására fordítják. A kezdeményezés rövid időn belül látványos eredményeket hozott. A településeken iskolák, ivóvízhálózatok és villamosenergia-ellátás épült ki, miközben a különböző vallási csoportok közötti együttműködés új szintre emelkedett. A termékeket nyugati exportpartneren keresztül (pl. *Thanksgiving Coffee*) juttatják el a vásárlókhoz.

A *Mirembe Kawomera* nem csupán sikeres gazdasági vállalkozás, hanem szimbolikus értékkel is bír. A közös gazdasági tevékenység a vallási tolerancia élő bizonyítékává vált: a gazdasági haszon közös megosztása a társadalmi béke alapjává lett. A projekt nemzetközi figyelmet is kiváltott, és számos hasonló kezdeményezés inspirációjává vált a világ különböző konfliktusos térségeiben (Michiels, 2012, 39).

4.2. A Fair Trade egy példája Dél-Szudánban

Dél-Szudán a világ egyik legfiatalabb és leginstabilabb állama, ahol a gazdasági struktúrák hosszú ideig a fegyveres konfliktusokhoz igazodtak. A gumiarábikum, a régió egyik legfontosabb exportcikke, sokáig a háborús gazdaság részét képezte: a bevételek közvetve a fegyveres csoportokat finanszírozták (Dodah & Adam, 2018, 49-50).

A helyzet a kétezres évek közepén kezdett megváltozni, amikor nemzetközi szervezetek és Fair Trade-hálózatok – köztük a brit *Traidcraft Exchange* és a francia *Alland & Robert* – kezdeményezték a gumiarábikum etikus, minősített kereskedelmi láncba való integrálását. Ennek eredményeként a termelés ellenőrzött, átlátható módon zajlott, a bevételek pedig a helyi közösségek fejlesztését szolgálták.

A gumiarábikum-kereskedelem átalakulása a konfliktusgazdaság etikus gazdasággá történő transzformációját példázza. A méltányos kereskedelem logikája szerint a gazdasági tevékenység csak akkor fenntartható, ha nem a kizsákmányolásra, hanem a kölcsönös előnyökre épül. Dél-Szudán esetében ez azt jelentette, hogy a helyi termelők jövedelme növekedett, a társadalmi infrastruktúra fejlődött, és a gazdasági stabilitás csökkentette a fegyveres konfliktusok újratermelődésének esélyét (Michiels, 2012, 41).

4.3. Kelet-Timor: a béke és önrendelkezés Fair Trade-modellje

A délkelet-ázsiai Kelet-Timor a 21. század elején a világ egyik legszegényebb és legtraumatizáltabb országa volt, ahol a függetlenségi háború súlyos gazdasági illetve társadalmi válságot okozott. A saját alapítású szervezetek megszervezése azonban kulcsfontosságú szerepet játszott a helyi gazdaság újjáépítésében. Különösen jelentős példa erre a *Café Timor* megalakítása 2000-ben, a háború közepén, amely már ekkor lehetőséget teremtett a közösségek számára a nehézségek mérséklésére. 2002-ben, a függetlenség kivívása után, a *Café Timor* vált Kelet-Timor legnagyobb mezőgazdasági szervezetévé, amelynek fő termékei a kávé, a fűszerek és a maniókaliszt lettek.

A kelet-timori modell jól szemlélteti, hogy a Fair Trade nem pusztán gazdasági eszköz, hanem identitásképző folyamat is. A tisztességes kereskedelem elvei szerint szerveződő közösségek képesek voltak újraértelmezni önmagukat: a háború utáni kiszolgáltatottság helyébe a közös munka és az önfenntartás ösztöne lépett. A *Café Timor* sikere nemcsak a szegénység csökkentését, hanem a társadalmi önbizalom helyreállítását és a vallási feszültségek fokozatos oldódását is támogatta, miközben a gazdasági stabilitás erősödésével a közösségek jövője is kiszámíthatóbbá vált (Michiels, 2012, 72).

7. KÖVETKEZTETÉSEK

A Fair Trade-modell nem helyettesíti a politikai békefolyamatokat, de kiegészíti azokat. A gazdasági partnerség, a közösségi beruházások és a vallásközi együttműködés révén új típusú bizalmi hálók jönnek létre, amelyek a béke fenntartásának előfeltételei. A keresztény közösségek számára a méltányos kereskedelem lehetőséget ad arra, hogy üldözött, passzív szereplőből aktív, önálló, gazdaságilag is erős társadalmi tényezővé váljanak.

A keresztényüldözés elleni küzdelem során mindezek okán érdemes mérlegelni a méltányos kereskedelmi kezdeményezések közvetlen támogatását, vagy a Fair Trade szervezetekkel való közvetlen együttműködést, mivel a mozgalom kétség kívül elősegíti a gazdasági stabilitást és a közösségi kohéziót, ezzel pedig aktívan hozzájárul a vallási konfliktusok káros hatásainak enyhítéséhez.

Kapcsolattartó szerző:

Czagány Gábor
Gál Ferenc Egyetem,
Kutatóintézet,
Egyháztörténeti Kutatócsoport
6720 Szeged
Dóm tér 6.
czagany.gabor@gfe.hu

Corresponding author:

Gábor Czagány
Church History Research Group,
Research Institute
Gál Ferenc University
Dóm square 6.
6720 Szeged, Hungary
czagany.gabor@gfe.hu

Hivatkozás: Czagány, G. (2025). A Fair Trade szerepe a vallási konfliktusok ellensúlyozásában és a keresztényüldözés elleni küzdelemben. *Deliberationes*, 18(1), 5–14.

FELHASZNÁLT IRODALOM

- Auerbach, N. N. (2012). Delicious peace coffee: Marketing community in Uganda. *Review of Radical Political Economics*, 44(3), 337–357. <https://doi.org/10.1177/0486613412440236>
- Davenport, E., & Low, W. (2015). Fair Trade, Peace and Development in Conflict Zones. In L. T. Reynolds & E. A. Bennett (Eds.) *Handbook of Research on Fair Trade*. Edward Elgar. 355–371.
- Develtere, P., & Pollet, I. (2005). *Co-operatives and fair trade: Background paper commissioned by the Committee for the Promotion and Advancement of Cooperatives (COPAC)*. KU Leuven.

- Dodah, A., & Adam, Abubaker, A. H. M. (2018). Effect of conflict on gum Arabic production in Sudan: Case study of Abujebeaha, South Kordofan State–Sudan. *International Journal of Scientific and Research Publications*, 8(10), 149-152. https://www.researchgate.net/publication/328538548_Effect_of_Conflict_on_Gum_Arabic_Production_in_Sudan
- Fridell, G. (2004). The Fair Trade Network in Historical Perspective. *Canadian Journal of Development Studies*, 25(3). 411-428. https://doi.org/10.1080/02255189.2004.9668986?urlappend=%3Futm_source%3Dresearchgate.net%26utm_medium%3Darticle
- Maurice, P. M. (2022). The Impact of Christianity on the Social-Economic Life of Sub-Saharan Africa. *Shahidihub International Journal of Theology & Religious Studies*, 2(1), 72–84.
- Michiels, C. (Ed.) (2012). *Fair Trade in War Zones*. Belgian Development Agency.
- Møller, B. (2006). Religion and Conflict in Africa with a Special Focus on East Africa. (DIIS Report Vol. 2006 No. 6.) *Danish Institute for International Studies*.
- Nicholls, A., & Opal, C. (2005). *Fair trade: Market-driven ethical consumption*. Sage Publications Ltd. https://doi.org/10.4135/9781446211526?urlappend=%3Futm_source%3Dresearchgate.net%26utm_medium%3Darticle
- Raynolds, L. T., & Greenfield, N. (2015). *Fair trade: Movement and markets*. In L. T. Raynolds & E. A. Bennett (Eds.), *Handbook of research on fair trade* (pp. 24-41). Edward Elgar Publishing.
- Śliwińska, M. (2023). *Fair trade and sustainable development: Dispersed hybrid markets*. Routledge.